

1 Įrodinėjimo pareiga

1.1 Kokios yra įrodinėjimo pareigos paskirstymo taisyklės?

Prievolė įrodyti tam tikrą reikalavimą tenka šaliai, kuri pateikia atitinkamą teiginį arba reikalavimą. Pavyzdžiui, kai pateikiamas ieškinyje dėl apilaidumo, prievolė įrodyti apilaidumą tenka ieškovui, o prievolė įrodyti, kad prie apilaidumo prisidėjo ieškovas, tenka atsakovui. Apskritai faktus, reikalingus ieškinyje pagrindui nustatyti, turi įrodyti ieškovas, o atsiliepiamą į ieškinį turi įrodyti atsakovas, be to, jeigu atsakovas pateikia priešieškinį, tada prievolė įrodyti tą priešieškinį tenka atsakovui. Tačiau tam tikrais įstatymuose nustatytais reikalavimais kartais prievolė įrodyti priskiriama atsakovui. Pavyzdžiui, nagrinėjant ieškinyje dėl neteisingo atleidimo iš darbo prievolė įrodyti tenka atsakovui darbdaviui, t. y. darbdavys privalo įrodyti, kad buvo esminių priežasčių atleidimui iš darbo pagrįsti. [Žr. iš dalies pakeistą 1977 m. įstatymą dėl neteisingo atleidimo iš darbo].

1.2 Ar yra normų, atleidžiančių nuo pareigos įrodyti tam tikrus faktus? Kokiais atvejais? Ar galima tam tikrą teisinę prielaidą paneigti pateikiant įrodymus?

Pripažintų faktų įrodinėti nereikia. Teisėjai gali remtis savo bendromis žiniomis arba teisme konstatuoti faktus, kurie yra aiškiai nustatyti, gerai žinomi arba priklauso visuotinai žinomai informacijai, todėl tokių faktų įrodymų pateikti nereikia. Teisės aktuose daromos tam tikros prezumpcijos, kurias galima nuginčyti įrodymais. Tai yra prezumpcijos dėl santuokinių vaikų, santuokos galiojimo, suaugusiųjų veiksnio, taip pat mirties prezumpcija, jeigu asmuo nebuvo pastebėtas ir neatsiliepė daugiau kaip 7 metus, nors buvo pateiktos visos reikiamos užklauskos. *Res ipsa loquitur* taisyklė taikoma tada, kai galioja apilaidumo prezumpcija – kai žinoma, kad atsakovas arba jo tarnautojai arba atstovai nelaimingo atsitikimo metu galėjo suvaldyti nelaimingo atsitikimo priežastį, o nelaimingas atsitikimas buvo toks, kad įvykiai nebūtų susiklostę įprasta linkme, jeigu kontrolės galimybes turėję asmenys būtų elgęsi rūpestingai. Kai remiamasi *res ipsa loquitur* taisykle, ja prievolė įrodyti perkeliama atsakovui ir jis tada turi įrodyti, kad nesielgė apilaidžiai. Tačiau prievolė įrodyti priežastinį ryšį vis tiek tenka ieškovui. Pažymėtina, kad ieškovas savo ieškinyje neprivalo remtis *res ipsa loquitur* doktrina ir ji neprivalo būti ten išdėstyta, kad ieškovas galėtų ja remtis bylos nagrinėjimo posėdyje, jeigu iš faktų matyti, kad ta doktrina akivaizdžiai yra taikytina.

1.3 Kiek teismas turi būti įsitikinęs tam tikro fakto egzistavimu, kad galėtų jį pagrįsti savo sprendimą?

Civilinėje byloje šalies reikalavimas patenkinamas, jeigu ji tuo klausimu įtikina teismą dėl tikimybių pusiausvyros. Taigi, jeigu šalis neįtikina teismo, kad jos įvykių versija yra labiau tikėtina negu jos oponento versija, ji bylą pralaimi. Tai yra lankstus standartas ir tam tikrose bylose teismas paprastai reikalauja daugiau įrodymų, pvz., byloje, kuriose teigiama apie sukčiavimą, nes tai yra rimtas įtarimas.

2 Įrodymų rinkimas

2.1 Ar įrodymai visuomet renkami šalies prašymu, ar tam tikrais atvejais teisėjas įrodymus gali rinkti ir savo iniciatyva?

Įrodymai civiliniame procese renkami atskleidžiant dokumentus, informaciją ir duodant parodymus.

Dokumentų atskleidimas. Aukštojo teismo byloje dokumentai atskleidžiami, kai viena šalis raštu pateikia kitai šaliai prašymą savanoriškai atskleisti dokumentus. Nurodymą atskleisti dokumentus teismas duoda tik tuo atveju, jeigu kita šalis savanoriškai neatskleidė dokumentų, atsisakė juos atskleisti arba nepaisė prašymo atskleisti dokumentus. [Žr. iš dalies pakeistų Aukštesniųjų teismų taisyklių 31 straipsnio 12 dalį]. Dokumentai, kuriuos prašoma atskleisti, turi būti susiję su byla ir reikalingi ieškinyje faktams pagrįsti. Taip pat įmanoma prašyti, kad dokumentus atskleistų subjektas, kuris nėra bylos šalis.

Informacijos atskleidimas. Bet kuri asmens sužalojimo bylos šalis, neteikiant prašymo teismui, privalo kitai šaliai atskleisti visas medicininės ataskaitas, parengtas ekspertų, kurie vėliau kviečiami duoti parodymus kaip liudytojai, kai byla nagrinėjama teisme. [Žr. iš dalies pakeistų Aukštesniųjų teismų taisyklių 39 straipsnio 46 dalį]. Abi šalys taip pat turi apsikeisti sąrašais, kuriuose nurodomi visų liudytojų, kuriuos ketinama kviešti, vardai, pavardės ir adresai, o ieškovas privalo pateikti išsamų pareiškimą apie visus specialiu nuostolių punktus arba einamąsias išlaidas, susijusias su nuostoliais arba sužalojimu – ieškinyje dalyku.

Liudytojų parodymai dėl faktų. Šalims nereikia prašyti teismo leidimo, kad galėtų savo argumentus pagrįsti liudytojų parodymais, išskyrus atvejus, kai nagrinėjamos Aukštojo teismo komerciniame sąraše išvardytos bylos, kuriose šalys, pageidaujantios remtis liudytojo parodymais, turi įteikti liudytojo pasirašytą liudytojo pareiškimą, kuriame išdėstyti liudytojo parodymai, ir turi pakviesti liudytoją duoti žodinius parodymus teismo bylos nagrinėjimo metu. Jeigu šalis iki Aukštojo teismo komerciniame sąraše nurodytos bylos teismo nagrinėjimo nepateikia liudytojo pareiškimo, ta šalis negali kviešti liudytojo be teismo leidimo. Teismas taip pat turi plačius įgaliojimus kontroliuoti leistinus įrodymus ir gali nepriimti įrodymų, kurie priešingu atveju būtų leistini, arba apriboti galimybę atlikti liudytojų akistatą. Tam tikromis aplinkybėmis šalis taip pat gali prašyti teismo nurodymo, kuriuo būtų leidžiama teismo paskirtam apklausos pareigūnui liudytojo parodymus paimti iki ieškinyje nagrinėjimo pradžios, liudytoju prisiekus. Apskritai teisėjo funkcija yra iš klausyti visus šalių pateiktus įrodymus ir nesiimti faktų nustatymo misijos. Dažniausiai teisėjas neturi teisės kviešti liudytojo be šalių sutikimo, tačiau jis gali tai padaryti teismo nurodymų nevykdymo atveju arba tam tikrose bylose dėl vaiko globos. Teisėjas taip pat turi įgaliojimus pakviesti liudytoją, kurį anksčiau kvietė šalis.

Liudytojai ekspertai. Šalims paprastai nereikia teismo leidimo, kad jos galėtų pateikti eksperto parodymus savo argumentams pagrįsti. Kai turi būti pateikiami eksperto parodymai, šalys visomis eksperto išvadomis turėtų apsikeisti iki bylos nagrinėjimo teisme. Į Aukštojo teismo komercinį sąrašą įtrauktose bylose teisėjas parengiamosios stadijos metu gali nurodyti liudytojams ekspertams pasikonsultuoti tarpusavyje siekiant nustatyti klausimus, kuriais jie ketina duoti parodymus, pasiekti susitarimą dėl parodymų, kuriuos jie ketina pateikti dėl tų klausimų, ir apsvarstyti bet kurį klausimą, kurį teisėjas gali jiems nurodyti apsvarstyti. Tokiems liudytojams ekspertams teismas gali nurodyti parengti memorandumą, kurį jie kartu pateiktų kancleriui ir šalims, memorandumu išdėstę savo susitikimų ir konsultacijų rezultatus. Jokie minėti liudytojų ekspertų konsultacijų rezultatai šalims nėra privalomi. [Žr. iš Aukštesniųjų teismų taisyklių 63A straipsnio 6 dalies 1 punkto ix papunktį].

Teismas gali savo iniciatyva paskirti ekspertą vertintoju, padedančiu teismui išnagrinėti klausimą, kuris yra teismo bylos nagrinėjimo dalykas. Teismas gali nurodyti vertintojui parengti ataskaitą, kurios kopijos išdalijamos šalims, ir dalyvauti nagrinėjant bylą teisme, kad vertintojas patartų ar padėtų teismui.

2.2 Jeigu šalies prašymas rinkti įrodymus patenkinamas, kokie veiksmai atliekami toliau?

Dokumentų atskleidimas. Nurodymą atskleisti dokumentus teismas duoda tik tuo atveju, jeigu šalis, kurios buvo prašoma atskleisti dokumentus, savanoriškai jų neatskleidė, atsisakė atskleisti arba nereagavo į prašymą. Taigi, jeigu teismas nurodo atskleisti dokumentus, šaliai, kuri prašė nurodyti juos atskleisti, paprastai priteisiamos prašymo pateikimo išlaidos. Jeigu bylos šaliai nurodoma atskleisti tam tikrus jos valdomus arba turimus dokumentus, ji turi pateikti tų

dokumentų kopijas kitai šaliai. Nurodymas atskleisti dokumentus vykdomas pasirašant dokumentų atskleidimo patvirtinimą su priesaika, kuriame kaip rašytinio patvirtinimo priedai išdėstomi atitinkami dokumentai. Jeigu nesilaikoma nurodymo atskleisti dokumentus, ieškiny arba atsiliepimas į ieškinį gali būti atmesti – taip siekiama užtikrinti, kad bylos šalys laikytųsi nurodymo atskleisti dokumentus.

Liudytojų parodymai dėl faktų. Šalims paprastai nereikia teismo leidimo, kad jos galėtų pateikti liudytojų parodymus savo argumentams pagrįsti. Jeigu teismas nurodo, kad liudytojo parodymai turi būti paimami liudytojui prisiekus, liudytojas duoda parodymus žodžiu teismo paskirtam apklausos pareigūnui. Apklausa atliekama taip, tarsi ji būtų atliekama teismo bylos nagrinėjimo metu, suteikiant visas galimybes atlikti kryžminę liudytojo apklausą ir parengiant parodymų stenogramą.

Liudytojai ekspertai. Šalims paprastai nereikia teismo leidimo, kad jos galėtų pateikti eksperto parodymus savo argumentams pagrįsti. Ekspertai gali parengti rašytines išvadas, kuriose išdėsto savo nustatytus faktus ir pateikia nešališką eksperto nuomonę. Tais atvejais, kai parengiamos ekspertų išvados, jomis turėtų būti apsieikiama iki teismo bylos nagrinėjimo. Svarbiausia eksperto pareiga yra vykdyti teismo, o ne bylos šalių nurodymus, nors ekspertui moka jam nurodymus duodanti šalis.

2.3 Kokiais atvejais teismas gali atmesti šalies prašymą gauti įrodymus?

Teismas gali atmesti šalies prašymą, kuriuo siekiama gauti arba pateikti tam tikrus įrodymus, jeigu teismas mano, kad tie įrodymai yra nesusiję su byla, nereikalingi arba neleistini. Pagal geriausių įrodymų taisyklę turi būti pateikiami geriausi ir labiausiai tiesioginiai fakto įrodymai, o jeigu geriausi įrodymai yra neprieinami, turi būti konstatuota, kad jų nėra. Pavyzdžiui, konkretaus laiško turinį geriausia įrodyti pateikiant patį laišką, o ne žodinius parodymus dėl jo turinio. Apskritai leistini yra visi įrodymai, susiję su bet kuriuo iš nagrinėjamų faktų. Tačiau tam tikri įrodymai yra neleistini, pvz., įslaptinti ryšiai (pavyzdžiui, kliento ir advokato konfidencialaus bendravimo įrodymai). Taigi, kiekvienu atveju dėl įrodymų leistinumo sprendžia teisėjas.

2.4 Kokios būna įrodinėjimo priemonės?

Faktus galima įrodyti pateikiant įrodymus, prezumpcijas ir iš įrodymų kylančias išvadas, taip pat teismui oficialiai konstatuojant tam tikrus žinomus faktus. Įrodymų, kuriais galima remtis civiliniame procese, rūšys yra liudytojų parodymai, dokumentai ir daiktiniai įrodymai. Dokumentai, be kita ko, gali būti popieriniai dokumentai, kompiuteriniai įrašai, nuotraukos bei vaizdo ir garso įrašai.

2.5 Kaip gaunami liudytojų parodymai? Ar ekspertų įrodymai gaunami kita tvarka? Kokia tvarka teikiami rašytiniai įrodymai ir eksperto išvados (nuomonės)?

Iš esmės faktų liudytojai parodymus duoda žodžiu, teismo bylos nagrinėjimo metu – jų paprašoma patvirtinti savo teiginių tikrumą ir tikslumą. Liudytojai ekspertai savo parodymus duoda rašytinėse išvadose, jeigu teismas nenurodo kitaip. Eksperto išvadoje turi būti išdėstytos jo padarytos išvados, faktai ir prielaidos, kuriomis minėta išvada grindžiama, taip pat turi būti išdėstyta eksperto nurodymų esmė. Teismas sprendžia, ar ekspertui būtina dalyvauti nagrinėjant bylą teisme ir duoti žodinius parodymus.

2.6 Ar tam tikros įrodinėjimo priemonės yra svaresnės už kitas?

Teismas turi plačią diskreciją spręsti dėl bet kurio įrodymo svarbos arba patikimumo. Pavyzdžiui, nors civiliniame procese gali būti leistini netiesioginiai įrodymai, jiems skiriama mažesnė svarba negu tiesioginiams įrodymams, ypač jeigu patį teiginio autorių buvo galima iškviešti duoti parodymus. Tam tikri dokumentai ir įrašai priimami kaip autentiški. Pavyzdžiui, verslo subjektų ir valdžios institucijų apskaitos įrašai priimami kaip autentiški, jeigu jų autentiškumą patvirtina verslo subjekto arba valdžios institucijos atsakingasis darbuotojas, o įvairių rūšių oficialūs dokumentai (pvz., teisės aktai, poįstatyminiai aktai, potvarkiai, sutartys ir teismo dokumentai) gali būti įrodomi spausdintomis ar patvirtintomis kopijomis be papildomų įrodymų.

2.7 Ar tam tikri faktai turi būti įrodyti tik tam tikromis įrodinėjimo priemonėmis?

Tam tikri sandoriai privalo būti sudaryti rašytine forma, todėl tokiems sandoriams įrodyti reikia patvirtinamųjų dokumentų. Pavyzdžiai – žemės pardavimo sutartys.

2.8 Ar įstatyme nustatyta liudytojų pareiga duoti parodymus?

Paprastai, jeigu liudytojas yra kompetentingas, teismas gali jį priversti dalyvauti teismo posėdyje ir duoti parodymus. Šalis, pageidaujanti užsitikrinti liudytojo dalyvavimą nagrinėjant bylą teisme, parengia šaukimą liudytojui, kuriame reikalaujama, kad liudytojas atvyktų į teismo posėdį duoti parodymų. Kai šaukimą išduoda teismas ir tas šaukimas tinkamai įteikiamas, juo liudytojas įpareigojamas dalyvauti teismo posėdyje. Asmeniui, nevykdančiam šaukimo liudytojui, taikoma atsakomybė už nepagarbą teismui.

2.9 Kokiais atvejais jie gali atsakyti duoti parodymus?

Bendra taisyklė, kad kompetentingi liudytojai gali būti priversti liudyti, netaikoma užsienio valstybių suverenams ir jų namų ūkio nariams, užsienio diplomatinėjų atstovybių darbuotojams ir konsuliniais pareigūnams, tam tikrų tarptautinių organizacijų atstovams, teisėjams ir prisiekusiesiems dėl jų veiklos, įvykdytos einant tas pareigas. Šalių sutuoktiniai ir giminaičiai gali būti priversti duoti parodymus civiliniame procese. Liudytojas į klausimą neprivalo atsakyti tik tuo atveju, jeigu atsakydamas prarastų privilegiją neduoti parodymų prieš save. Kitaip tariant, liudytojas privalo atsakyti į klausimą, jeigu negali įrodyti, jog esama pagrįstų priežasčių bijoti, kad tas atsakymas jam gali užtraukti baudžiamąją atsakomybę.

Liudytojai, kurie paprastai gali būti įpareigoti duoti parodymus, vis tiek turi teisę apžiūrai nepateikti tam tikrų dokumentų ir neatsakyti į tam tikrus klausimus, kuriems taikomos privilegijos. Pagrindinės privilegijos yra advokato teisė neatskleisti profesinės paslapties, bendravimas su žyma „be teisinių padarinių“ ir, kaip minėta, teisė neduoti parodymų prieš save.

Įrodymų taip pat galima nepateikti remiantis viešojo intereso išimtimi, jeigu jų pateikimas prieštarautų viešajam interesui. Įrodymai, kuriems gali būti taikoma minėta išimtis, apima įrodymus, susijusius su nacionaliniu saugumu, diplomatiniais santykiais, centrinės valdžios darbu, vaikų gerove, nusikaltimų tyrimu ir informatorių apsauga. Be to, žurnalistai neprivalo atskleisti savo šaltinių, nebent jų atskleidimas yra reikalingas teisingumo arba nacionalinio saugumo interesais arba siekiant užkirsti kelią netvarkai arba nusikaltimui.

2.10 Ar atsakęs liudyti asmuo gali būti nubaustas arba priverstas duoti parodymus?

Liudytojas, kuris, gavęs šaukimą liudytojui, atsisako duoti parodymus, gali būti įkalinamas už nepagarbą teismui, kol įvykdys teismo nurodymą, arba jam gali būti skirta bauda. Šaukimo liudytojui nevykdymas iš esmės yra teismo nurodymo nevykdymas, taigi, bet koks atsisakymas duoti parodymus gali būti pripažintas nepagarba teismui.

2.11 Ar yra asmenų, iš kurių negali būti gaunami įrodymai?

Suaugusieji nėra kompetentingi duoti parodymus civiliniame procese, jeigu jie negali suprasti priesaikos arba nėra pajėgūs duoti racionalių parodymų. Vaikas liudytojas gali būti nekompetentingas duoti parodymus, jeigu nesupranta pareigos sakyti tiesą arba nepakankamai suvokia padėtį, kad jo parodymus išklausti būtų pagrįsta, taigi, šį klausimą sprendžia konkretus bylą nagrinėjantis teisėjas.

2.12 Kokį vaidmenį atlieka teisėjas ir šalys apklausiant liudytoją? Kokiomis sąlygomis liudytoją galima apklausti per vaizdo konferenciją ar naudojant kitas technologijas?

Liudytojai iš pradžių duoda pagrindinius parodymus, o tada priešingos šalies advokatas atlieka kryžminę apklausą. Atliekant kryžminę apklausą, liudytojui gali būti pateikiami menamieji klausimai. Pasibaigus kryžminei apklausai, kartais liudytoją dar kartą apklausia šalis, kuri jį iš pradžių iškvietė duoti parodymus. Teisėjas liudytojui taip pat gali pateikti klausimų, pavyzdžiui, siekdamas pasitikslinti tam tikrus dalykus.

Yra įtvirtinta nuostata, kad tam tikrais atvejais liudytojams leidžiama duoti parodymus tiesioginiu televizijos ryšiu. Bylose dėl vaiko arba psichiškai neįgalaus asmens gerovės teismas gali išklausti vaiko parodymus tiesioginiu televizijos ryšiu, o klausimai vaikui gali būti pateikti per tarpininką. Tiesioginiu televizijos ryšiu parodymus taip pat galima paimti tais atvejais, kai atitinkamas liudytojas gyvena už Airijos jurisdikcijos ribų.

3 Įrodymų vertinimas

3.1 Ar teismui priimant sprendimą taikomi apribojimai, jeigu šalis įrodymus gavo neteisėtai?

Neteisėtai gauti įrodymai nebūtinai yra neleistini. Jie yra leistini, jeigu yra susiję su byla, tačiau bylą nagrinėjantis teisėjas turi diskreciją jų nepriimti. Jeigu bylą nagrinėjančiam teisėjui atrodo, kad viešosios politikos tikslais būtina įrodymų nepriimti, net jeigu jie yra susiję su bylos faktais, įrodymai nėra priimami.

3.2 Ar mano parodymai bus laikomi įrodymais, jeigu esu bylos šalis?

Bylos šalių duoti parodymai pripažįstami leistiniais įrodymais taip pat, kaip ir ne bylos šalių pareiškimai.

Susijusios nuorodos

<http://www.courts.ie/>

Paskutinis naujinimas: 13/11/2018

Šio puslapio turinį nacionaline kalba tvarko atitinkamos Europos teismo tinklo kontaktinės įstaigos. Vertimus atliko Europos Komisijos tarnyba. Į kompetentingos nacionalinės institucijos originale įvestus pakeitimus vertimuose gali būti neatsižvelgta. Nei Europos teismas, nei Europos Komisija nepriima atsakomybės ar įsipareigojimų dėl šiame dokumente pateiktos arba nurodytos informacijos arba duomenų. Daugiau informacijos apie už šį puslapį atsakingos valstybės narės autorių teisių taisyklės rasite puslapyje „Teisinė informacija“.

Šiuo metu valstybės narės, atsakingos už svetainės puslapių, kuriuose pateikiamas nacionalinis turinys, administravimą, atnaujina šios svetainės turinį, atsižvelgdamos į planuojamą Jungtinės Karalystės išstojimą iš Europos Sąjungos. Jeigu svetainės turinys dar neatspindi Jungtinės Karalystės išstojimo fakto, toks neatitikimas yra netypinis ir bus ištaisytas.